

Вересневі славістичні конференції у Белграді

Оксана Микитенко

доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.
М. Т. Рильського НАН України, вул. Грушевського 4, 01001, Київ, Україна,
oksana_mykytenko@hotmail.com, ORCID 0000-0001-7613-8557

September conferences in Slavistics in Belgrade

Oksana Mykytenko

Doctor of Philological Sciences, Leading Worker, M. Ryl'syi Institute for Art
Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine,
4. Hrushewsky Str., 01001 Kiev, Ukraine, oksana_mykytenko@hotmail.com
ORCID 0000-0001-7613-8557

Вересень у Сербії традиційно багатий на наукові славістичні конференції. Так, 13-20 вересня 2021 р. у Белграді відбулася 51-а Міжнародна наукова зустріч славістів «у дні Вука», яку щороку проводить Міжнародний славістичний центр Белградського університету. На обговорення було винесено три основні проблеми, пов'язані з перспективним розвитком сербської мови та літератури: «Сербська лінгвістика – перспективи діяхронного та синхронного вивчення», «Перспективи сербського літературознавства», а також «Сербістика в іноземних університетах та стан сербської мови сьогодні». На відміну від попереднього року, коли конференція відбувалася онлайн, на цьогорічну зібралося чимало учасників, зокрема і з-за кордону, при цьому засідання проходили також у гібридному форматі.

Після урочистого відкриття конференції, на якому виступили декан філологічного факультету проф. д-р Іва Драшкич-Вичанович і керівник Міжнародного славістичного центру проф. д-р Драгана Мршич-Радович, відбулося Пленарне засідання. На ньому заслухали три доповіді: Роберта Ходела (Гамбург, Німеччина) «Модерністична чуттєва проза Б. Станковича»; Людмили Попович (Белград, Сербія) «Дослідження синтаксичних фразеологізмів як напрям вивчення сербської мови»; Йована Делича (Белград, Сербія) «Есе Й. Дучича». Друге пленарне засідання (виїздне) відбулося наступного дня на філологічному факультеті Університету у Новому Саді.

Українські учасники, які представляли ІМФЕ ім. М. Т. Рильського (О. О. Микитенко), Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні (В. І. Ярмак), Київський національний університет імені Тараса Шевченка (О. І. Дзюба, О. М. Стеблина, Н. Л. Білик) та Львівський державний університет імені Івана Франка (А. Л. Татаренко), виступали на секціях з компаративістики, літературознавства, мовознавства, а також методики викладання сербської мови. Зокрема, у межах секції з порівняльного літературознавства було розглянуто широкий обсяг питань, пов'язаних як із загальними перспективами методологічного розширення дослідного поля, коли у пост- і мульти-перспективах вирізняються різні за ідейно-художніми та жанрово-стильовими ознаками явища пост-фольклору, пост- – колоніалізму, соціалізму, структуралізму, модернізму тощо, мультидисциплінарність досліджень стає конче важливою, зумовлюючи комплексність аналізу конкретного художньо-стильового напрямку.

Враховуючи, що у 2021 р. виповнюється сто років, відколи у журналі «Альбатрос», який редагували визначні представники сербського авангарду Станіслав Вінавер і Тодор Манойлович, було надруковано перші романи Мілоша Црнянського «Щоденник про Чарноєвича» та Растка Петровича «Бурлеска пана Перуна – бога грому», а також програмний маніфест експресіонізму Станіслава Вінавера «Громовідвід всесвіту», основна увага приділялась напрямку сербського літературного авангарду та його слов'янським зв'язкам.

Доповідь Оксани Микитенко (Київ, Україна) «Винавер у колі слов'янських тем Міодрага Сибіновича», представлена на секції з компаративістики, було присвячено пам'яті визначного сербського літературознавця, славіста та компаративіста М. Сибіновича (1937-2021), котрий багато зробив й для розгортання українознавчих досліджень у Сербії. Деян Айдачич (Гданськ, Польща) виклав основні результати і зазначив перспективи, пов'язані із дослідженням та рецепцією у Сербії слов'янської фантастики. Про актуальну рецепцію сербської літератури у мемуарній прозі, а також у романах німецькомовного середовища Німеччини та Австрії розповіла Весна Циділко (Берлін, Німеччина). У доповіді Ліляни Банянин (Турін, Італія) йшлося про сербський літературний авангард в італійських антологіях. Поезію відомого представника сербського модерну Момчила Настасієвича проаналізував Бранко Вранеш (Белград, Сербія). Наталія Білик (Київ, Україна) присвятила свою доповідь перспективному напрямку імагологічного аналізу, наголосивши на присутності «образу українця» у сербському романі середини ХХ – початку ХХІ ст. (Іво Андрич, Милорад Павич, Мілета Прданович). З позицій компаративної перспективи розглянула у своїй доповіді тему «авангардні письменники і війна» Олена Дзюба (Київ, Україна), не оминувши російську агресію проти України, що розпочалася в лютому 2014 р.

Творчість видатних сербських письменників – І. Андрича, М. Црнянського, Р. Петровича, С. Вінавера, М. Дедінца, М. Павича, Др. Михиловича та ін. – стала предметом розгляду у доповідях як сербських,

так і зарубіжних учасників. Велику увагу привернуло також засідання з питань викладання сербської мови в університетах України, Польщі, Італії, Німеччини, Румунії, США, Франції тощо.

До початку роботи Міжнародного славистичного зібрання учасникам було роздано збірники тез; тексти доповідей буде надруковано у збірнику матеріалів.

У 2021 році виповнилося 60 років від тієї значної дати, коли Іво Андричу було присуджено Нобелівську премію в галузі літератури. Цієї відзнакою високо оцінено, як зазначалося у дипломі Шведської академії, «епічну силу», що її втілив письменник у своїй творчості, яка постійно привертає увагу читачів та перекладачів. Твори Андрича перекладено багатьма мовами світу, продовжують перекладати його і сьогодні. Відтак цілком природно, що на відзначення 60-ї річниці присудження Андричу Нобелівської премії Інститут Андрича у його рідному місті Вишеграді 24-26 вересня 2021 р. ініціював міжнародну міждисциплінарну онлайн конференцію, обравши темою «Андрич у перекладі».

Конференція відкрилася презентацією монографії Мілоша Оуки (Німеччина) «Від магії до подвигу: Іво Андрич німецькою мовою», в якій автор представив рецепцію творчості визначного сербського письменника у німецькомовному середовищі. Цю тему продовжив, виступаючи на пленарному засіданні, Роберт Ходел (Гамбург, Німеччина) у доповіді «Мовно-національні відмінності у перекладах Андрича». Доповідач зупинився на аналізі перекладу німецькою мовою етно-релігійних ознак Андричевого тексту, зазначивши дистанціювання та відчутну авторизацію перекладача в сучасних німецькомовних перекладах задля «політичної коректності» (заміна етнонімів «цигани», «волохи» на «роми», «румуні», «фрау» замість «жінка» тощо), що веде до втрати оригінальної та епічно забарвленої письменницької нарації.

На першій секції було виголошено чотири літературознавчі доповіді. Із доповіддю «Зустріч оригіналу та перекладу: оповідання Андрича у німецькій культурі» виступила Мілена Владич-Йованов (Белград, Сербія), зупинившись як на перекладах художніх творів письменника, так і на його власних поглядах на перекладацьку діяльність, представлених у збірці есе «Художник і його твір».

У доповіді Персиди Лазаревич Ді Джакомо (Пескара, Італія) «Перекласти Андричевий «третій світ» італійською» було розглянуто роль описативного контексту та діалогів персонажів як медіаторів тексту у двох різночасових перекладах італійською мовою (1961-го та 2001 рр.) роману І. Андрича «Травницька хроніка».

«Іво Андрич і Україна – діалог культур» – тема доповіді Оксани Микитенко (Київ, Україна), де йшлося про рецепцію творчості письменника в Україні, починаючи від перших перекладів 1956 р. Зупинившись на мовних особливостях українського перекладу історичного роману «Міст на Дрині»,

доповідачка зазначила концептуальну відповідність фольклорної стихії, зокрема епічної нарації сербської мови, українській літературній традиції.

Доповідь Анджелки Пейович (Белград, Сербія) «Антропоніми і топоніми в іспанських перекладах роману Іво Андрича «Міст на Дрині» мала контрактивний та дескриптивний характер і була присвячена співставному текстологічному аналізу двох різночасових перекладів, зроблених різними перекладачами у різних видавництвах. Аналіз дозволив зробити висновок про відчутне втручання перекладача у текст оригіналу (напр., «Львів» перекладено як «Лемберг»).

Засідання другої – мовознавчої – секції відбулися наступного дня, також у пленарному режимі. Було заслухано три доповіді. Драгана Керкез (Белград, Сербія) зупинилася на розгляді фразеологізмів із компонентом «пам'ять» у російськомовних перекладах Андрича. Про характерні особливості передачі часу дієслів у перекладах творів письменника французькою мовою (на матеріалі оповідань Андрича «Єлена, жінка, якої немає», «Оповідання про візирого слона» та «Розмова з Гойом») йшлося у виступі Тетяни Самарджії (Белград, Сербія). Тамара Йованович-Стратієв (Гамбург, Німеччина) звернулася до порівняльного аналізу просторових визначень оригіналу та німецькомовного перекладу в романах-хроніках І. Андрича «Міст на Дрині» та «Травницька хроніка», зауваживши значення адекватного перекладу тюркізмів задля збереження семантичної та стилістичної еквівалентності твору.

Підсумовуючи цікаву і змістовну розмову фахівців різних спеціальностей, котрих об'єднало Слово письменника, організаторка і головуєча на засіданнях, керівник Інституту проф. д-р Александра Вранеш (Белград, Сербія) підкреслила важливість як теоретичного, так і практичного міжнародного наукового досвіду, зазначивши перспективу перекладів творів Андрича також мовою есперанто. Виголошені доповіді будуть представлені на сайті Інституту Андрича та опубліковані у збірнику матеріалів конференції.